

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Державний архів Полтавської області
Полтавської обласної державної адміністрації
Архів управління Служби безпеки України в Полтавській області
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського
Полтавська обласна наукова бібліотека імені Івана Котляревського

*Репресована культура України:
регіональний вимір*

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної Internet-конференції
9 квітня 2015 року

м. Полтава 2015

ЛЕОНІД БРАЗОВ: ПИСЬМЕННИК І ГРОМАДЯНИН

Чередник Л.А. к.філол.н.,
Полтавський національний технічний університет
ім. Юрія Кондратюка

Ім'я Леоніда Бразова добре відоме полтавцям. Письменник, публіцист, журналіст. Він був представником радянської епохи, що яка минула і яку нині слід осмислити по-новому. Леонід Бразов прожив важке життя, зазнав поневірянь разом зі своїм народом, та ніколи не згинався.

Леонід Петрович Безобразов (Леонід Бразов – псевдонім) народився 9 листопада 1916 року в селі Велике Ладижине Машівського району на Полтавщині. Його батько, Михайло Сидорович Дудченко, був селянином і помер від тифу через три роки після народження сина. Згодом родина переїхала до Полтави. Мати Софія Купріянівна Дудченко незабаром вдруге вийшла заміж за Безобразова Петра Лаврентійовича, який усиновив Леоніда і дав йому своє прізвище.

Леонід закінчив полтавську школу № 6, потім фабзавуч, робітфак. Хлопець з юних літ намагався якнайскоріше зіпнутися на власні ноги, тому й пішов працювати слюсарем на турбомеханічний завод (тоді завод «Метал»). Потім вступив до будівельного інституту, рік провчився там, але зрозумів, що це його не цікавить, і залишив навчання. Згодом, у 1936 році, вступив до Полтавського вчительського інституту.

Як відомо, у тридцять роки вже розкручувався маховик сталінських репресій. Радянські люди пережили тоді жахливі часи, особливо дісталось вишівській інтелігенції. «Масові арешти викладачів і студентів, різноманітні чистки, скеровані згори кампанії по боротьбі з класовим ворогом, грубе та некомпетентне втручання в навчально-виховний процес тримали вузівські колективи у винятковому напруженні, нагнітали атмосферу страху і невизначеності» [1, с. 326].

Леоніда Петровича заарештували 3 квітня 1938 року. Було йому тоді неповних двадцять два роки. Зразу ж виключили з рядів ВЛКСМ. Бразова затаврували як «активного учасника троцькістської організації», що проводила антирадянську роботу, планували замах на Сталіна та Калініна. І хоча на час арешту в Леоніда «вилучено лише компас, ніяких інших «компрометуючих матеріалів не знайдено» [1, с. 326], його все одно тримали у буцегарні.

Юнак мужньо тримався, не підписував ніяких документів, нікого не обмовляв. За час ув'язнення студент Бразов багато читав, особливо любив пригодницьку літературу. Захоплювався творчістю Джека Лондона. А вечорами юнак у камері переказував прочитане, чим зажив великого авторитету в сусідів, серед яких були й карні злочинці. Скоро ці вечірні оповідки стали обов'язковими. І коли Леонід переказав усього Джека Лондона, Майн Ріда, Жуля Верна та взагалі все, що знав, довелося щось вигадувати самому. Мабуть, там, у в'язничній камері, й починався майбутній письменник Леонід Бразов.

Безобразов перебував під слідством майже 11 місяців. Усе йшло до карального вироку. Проте сталося непередбачуване. У грудні 1938 року було звільнено з посади наркома внутрішніх справ М.І.Єжова, а наступного року репресовано багатьох чекістів, котрі з ним працювали. Новим наркомом внутрішніх справ став Л. П. Берія, один з найкривавіших катів в історії Радянської держави. У зв'язку із зміною влади, багатьох арештованих випустили. Випустили і Леоніда Безобразова. Як згадувала донька письменника Л.Л.Безобразова, за гіркою іронією долі «та людина, наклепницькі свідчення якої дали поштовх арешту Безобразова й узагалі всій справі, на цей час була страчена» [1, с. 327].

У 1939 році Леонід Петрович екстерном закінчив інститут, поновитися в якому йому вдалося чудом – за допомогою молодої доярки, яка несподівано для себе стала «за рознарядкою» депутатом Верховної Ради. Якби вона була дорослішою та досвідченішою, то, можливо, побоялася б устрявати в таку справу. Вчитися було важко морально: викладачі й студенти боялися вступати з ним у контакт.

А потім були роки вчителювання у Новоіванівській школі на Донеччині. Це якоюсь мірою врятувало Безобразова від повторного арешту. Його педагогічна діяльність складалася вдало, але тривала лише два роки, оскільки почалася Велика Вітчизняна війна. Безобразов пройшов майже всю війну, але у Східній Пруссії підірвався на міні. Майже рік провів у госпіталях, утратив ногу.

Та Л.П. Безобразов не зламався. Ще на війні він почав писати у фронтових газетах. На війні з'явився і псевдонім Леонід Бразов – начебто друкар «загубив» першу половину прізвища.

Навесні 1945 року Безобразов приїхав до Полтави і з травня того ж року почав працювати в обласній газеті «Зоря Полтавщини». З журналістикою пов'язане все його подальше життя. Він започаткував молодіжну газету «Комсомолец Полтавщини», працював на радіо, очолював видавництво. А потім почав писати.

У 1961 році вийшла його перша книга «Вірне серце». За майже п'ятдесят років у літературі було написано багато творів, серед яких - повісті «Третя зустріч», «Перший гарт», «Втеча з-під слідства», «Пороги», «Зостатися самим собою», «Розсіяне світло», «Гамрі», п'єси «Світлячок», «Фортеця» та багато інших. Леонід Бразов переклав також новелу В.Короленка «Парадокс».

Бразов допомагав творчій молоді, серед них Т.Нікітін, М.Казидуб, І.Гальчук, Л.Хоролець, А.Гальченко, П.Стороженко. Був вибагливим редактором, володів абсолютною грамотністю, вимагав цього і від молодих літераторів. Багато зробив для становлення української культури, причому ще тоді, коли це не тільки не було модним, але навіть небезпечним. Плекав українську мову та не тільки власним прикладом, як письменник, але й у журналістській роботі, публіцистичних виступах, власній родині.

Був у дружніх стосунках з такими визначними діячами української культури, як П. Усенко, О.Ковінька, Б.Олійник, П.Горобець, Т.Кислякова, Б.Прокопович, багатьма іншими.

4 квітня 1997 року Леонід Бразов відійшов у засвіти.

У Полтаві свято бережуть пам'ять про свого відомого земляка. У 1998 році, 9 листопада, вшановуючи пам'ять митця, на фасаді будинку по вулиці Леніна 11/ 21, де він жив, урочисто відкрито меморіальну дошку (автори — архітектор М. Калінін і художник Т. Кусайло). Зазначимо, що саме цього дня в Україні вперше святкувався День української писемності та мови. У районі Яр є вулиця, названа на честь письменника. Зусиллями Державної обласної телерадіокомпанії «Лтава» було знято фільм «Зустріч для Вас. Леонід Бразов», режисером якого є знана у Полтаві журналістка І.Дідик-Снарська.

2006 року Полтавською обласною радою було засновано Полтавську обласну премію імені Леоніда Бразова за досягнення в галузі сучасної літератури (номінації – проза, драматургія, публіцистика, критика, літературознавство). Нині налічується вже більше ніж 30 лауреатів цієї премії.

Творчість письменника Леоніда Бразова продовжує цікавити сучасних читачів, серед яких багато молоді. Свідченням цього є щорічні читацькі конференції, які проводяться у Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка, бібліотеках міста та області. Секрет популярності митця криється у глибокій морально-етичній проблематиці його творів: письменник порушує питання честі, обов'язку, вірності, дружби, кохання, суспільного розвитку, які є важливими в усі часи. А ще – він був світлою і доброю людиною, можливо, тому й твори його завжди оптимістичні, незважаючи на складність життєвих колізій у долях героїв, і вселяють у читачів надію на краще. В одній зі своїх повістей Леонід Бразов писав: «Хочеться сподіватися, що на нашій прекрасній і багатостраждальній планеті зла, неправди, ненависті стає все менше.... Інакше б довелось визнати, що людство в своєму розвитку пішло не тим шляхом» [2, с.244]. І з цим важко не погодитися.

Отже, слово Леоніда Бразова живе й сьогодні та потрібне різним поколінням, бо воно правдиве і чесне.

Джерела та література

1. Безобразова Л. Вибране: зб. статей /Безобразова Л. – Полтава: АСМІ, 2008. – 516 с.
2. Бразов Леонід. Зібрання творів у десяти томах/ уклад. Безобразова Л.Л.; ред. кол.: Безобразова Л.Л., Кавун Л.І., Кеба О.В. та ін. – Т.6./ Леонід Бразов – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2011. – 446 с.